

PŘEDMLUVA	13
ČÁST I. KONCEPCE A TEORIE PORADENSKÉHO SYSTÉMU.....	15
1 OBECNÉ ZÁKONITOSTI V KONTEXTU PORADENSTVÍ.....	16
1.1 Poradenství jako instituce a služba	17
1.1.1 Charakter a klasifikační rámec poradenství.....	17
1.1.2 Služby sociální intervence a prevence	18
1.2 Poradenství jako specializovaná činnost	20
1.3 Poradenská pomoc, rizikové klienti.....	23
ČÁST II. PSYCHOLOGIE A JEJÍ KONTEXT V PORADENSKÉ PRAXI	25
2 VYMEZENÍ VĚDNÍHO OBORU PSYCHOLOGIE.....	26
2.1 Psychologické obory.....	27
2.1.1 Základní, speciální a aplikované psychologické disciplíny	27
2.2 Poradenská psychologie, kooperující disciplíny	28
2.3 Přístupy a charakter psychologického poradenství	31
2.3.1 Školní poradenská psychologie, vysokoškolské poradenství.....	32
2.4 Využití psychoterapie v poradenské práci u dětí a dospívajících	34
2.4.1 Rozdíly mezi psychoterapií dospělých osob a psychoterapií dětí a dospívajících.....	35
ČÁST III. HISTORICKÝ EXKURZ DO VÝCHOVNÉHO PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÉHO PORADENSTVÍ	37
3 VÝVOJ PORADENSTVÍ, PORADNY PRO VOLBU POVOLÁNÍ.....	38
3.1 Výchovné poradenství v čase	41
3.2 Specializace poradenských pracovníků, práce s problémovou mládeží....	43

3.2.1	Institut pedagogicko-psychologického poradenství, Národní ústav pro vzdělávání.....	45
ČÁST IV. PORADENSKÁ PRÁCE V OBLASTI ŠKOLSTVÍ.....		48
4	INSTITUCIONÁLNÍ VÝCHOVA A PÉČE, PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÉ SLUŽBY.....	49
4.1	Školská poradenská pracoviště a školní poradenské zařízení.....	50
4.1.1	Pedagogicko-psychologické poradny (PPP).....	50
4.1.2	Speciálně pedagogické centrum (SPC), střediska výchovné péče (SVP)	51
4.2	Výchovný poradce, speciální pedagog, školní metodik prevence.....	52
4.2.1	Metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně	55
4.3	Psycholog.....	56
4.3.1	Psycholog v pedagogicko-psychologickém poradenství.....	56
4.3.2	Psycholog v ústavních zařízeních.....	58
4.4	Osobnost poradce, osobnost klienta	59
4.4.1	Pozitivní hodnocení a emocionální vřelost.....	60
4.4.2	Verbalizace emocionálních zážitkových okruhů.....	60
4.4.3	Opravdovost a sebekongruence	61
4.4.4	Supportivní přístup	61
4.5	Poradenská diagnostika, diagnostické činnosti.....	63
4.5.1	Metodická a poradenská podpora v rámci diagnostiky	65
4.6	Dokumentace, anamnéza.....	66
4.6.2	Medicínská, psychologická a sociální anamnéza	67
4.7	Kazuistika	67
ČÁST V. PORADENSKÁ PRÁCE V OBLASTI SOCIÁLNÍ PRÁCE.....		71
5	POJMOVÉ VYMEZENÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE A SOCIÁLNÍHO PROBLÉMU.	72
5.1	Sociální poradenství, typologie sociálních služeb	74
5.1.1	Rizikové skupiny z pohledu sociální práce	76
5.2	Sociálně-právní ochrana dětí.....	78

ČÁST VI. PORADENSKÁ PRÁCE V OBLASTI ZDRAVOTNICTVÍ.....	80
6 VYMEZENÍ ZDRAVOTNÍ A PEDOPSYCHIATRICKÉ PORADENSKÉ PÉČE.....	81
6.1 Poradenská psychiatrická péče.....	81
6.1.1 Poradenská činnost v medicíně.....	83
6.2 Zdravotně-sociální pracovník.....	84
6.3 Zdravotnická zařízení, nemocnice.....	85
6.3.1 Dětská centra.....	86
6.3.2 Léčebná rehabilitace	87
ČÁST VII. RODINA, NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE.....	89
7 VYMEZENÍ POJMU RODINA, JEJÍ FUNKCE, TYPY RODIN.....	90
7.1 Dysfunkční rodiny.....	91
7.1.1 Funkce rodiny	91
7.1.2 Náhradní výchova, náhradní péče.....	92
7.1.3 Hostitelská péče, opatrovnictví.....	95
7.2 První forma náhradní rodinné péče: adopce/osvojení	95
7.3 Druhá forma náhradní rodinné péče: pěstounská péče	96
7.3.1 Klasická pěstounská péče, péče individuální, poručnictví	97
7.3.2 Náhradní rodiče.....	99
7.4 Třetí forma náhradní péče: péče ústavní.....	99
7.4.1 Dospívající a ústavní péče	101
7.4.2 Ústavní výchova, ochranná výchova	102
7.4.3 Diagnostický ústav.....	103
7.4.4 Dětský domov, dětský domov se školou	104
7.4.5 Výchovný ústav	104
ČÁST VIII. OBDOBÍ DĚTSTVÍ A DOSPÍVÁNÍ Z POHLEDU ONTOGENETICKÉ PSYCHOLOGIE	106
8 PERIODIZACE PSYCHICKÉHO VÝVOJE.....	107
8.1 Prenatální věk.....	110

8.2 Období prvního dětství – perinatální a novorozenecký věk.....	113
8.2.1 Nepodmíněné reflexy a vrozené způsoby chování novorozence	114
8.2.2 Základní adaptační reflexy novorozence	114
8.3 Období prvního dětství – kojenecký věk	117
8.3.1 Vývoj hrubé a jemné motoriky u kojence	120
8.3.2 Poznávací procesy, vývoj řeči u kojence.....	121
8.3.3 Sociální vývoj kojence, attachment	124
8.4 Období prvního dětství – batolecí věk	126
8.4.1 Motorický a kognitivní vývoj batolete	127
8.4.2 Vývojová stádia motorických a senzorických procesů v batolecím období	128
8.4.3 Vývoj řeči batolecím období	129
8.4.4 Emocionalita a socializace v batolecím období	131
8.5 Období druhého dětství – předškolní věk.....	134
8.5.1 Motorický a kognitivní vývoj v období předškolním	135
8.5.3 Školní zralost a školní připravenost	142
8.6 Období druhého dětství – školní věk	145
8.6.1 Tělesný, motorický vývoj ve školním věku.....	145
8.6.2 Kognitivní procesy ve školním věku	146
8.6.3 Morální a sociální vývoj ve školním věku.....	150
8.7 Období adolescence.....	155
8.7.1 První fáze dospívání, raná a střední adolescence	156
8.7.2 Druhá fáze dospívání, pozdní adolescence	157
8.7.3 Kognitivní změny v dospívání.....	159
8.7.4 Sexuální změny	161
8.7.5 Heterosexuální socializace, sexuální chování	163
8.7.6 Socializace, emoční vývoj, adolescentní moratorium	166
8.7.7 Adolescentní identita, morální vývoj.....	171

ČÁST IX. PORADENSKÁ PRÁCE S DĚTMI A DOSPÍVAJÍCÍMI SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI..... 175

9 VYMEZENÍ SPECIÁLNÍCH VZDĚLÁVACÍCH POTŘEB..... 176

Maria Vašutová, Libuše Halfarová

9.1 Poradenská práce, poradenské úrovně, podpůrná opatření dětí se SVP. 177
9.1.1 Asistent pedagoga, pedagogické činnosti.....
9.1.2 Vzdělávání dětí se SVP, integrace.....

9.1.3	Podpůrná opatření, model 3MP	184
9.1.4	Opatření prvního a druhého stupně	188
9.1.5	Opatření třetího, čtvrtého a pátého stupně.....	189
9.2	Dítě se specifickými vývojovými poruchami učení a chování (SPUCH) ..	191
9.2.1	Primární a sekundární potíže	192
9.2.2	Definiční rámec SPUCH.....	193
9.2.3	Specifická vývojová porucha čtení a psaní.....	193
9.2.4	Specifická vývojová porucha pravopisu a matematických schopností	194
9.2.5	Specifická vývojová porucha postihující schopnost vnímání a reprodukce hudby, vývojová porucha kreslení	194
9.2.6	Specifická vývojová porucha motorických funkcí	195
9.3	Syndrom deficitu pozornosti s hyperaktivitou, syndrom deficitu pozornosti	196
9.3.1	Symptomatologie, kritéria syndromů	196
9.3.2	Komorbita, etiologie syndromů	198
9.3.3	Diagnostika ADHD, ADD	198
9.3.4	Osobnost v kontextu SPUCH	200
9.3.5	Poradenská podpora u dětí se SPUCH	201
9.4	Nadané dítě	206
9.4.1	Podpora nadání, legislativa	207
9.4.2	Diskurzy o nadání v psychologii a pedagogice	208
9.4.3	Multifaktoriální modely nadání	210
9.4.4	Identifikace, diagnostika a charakteristika nadaných	214
9.4.5	Dvojí výjimečnost/twice exceptional/, symptomatologie	216
9.4.6	Formy vzdělání nadaných	218
9.4.7	Poradenská péče o nadané, problémové oblasti	220
ČÁST X. PERVAZIVNÍ VÝVOJOVÉ PORUCHY.....		224
10	VYMEZENÍ PERVAZIVNÍCH VÝVOJOVÝCH PORUCH, DIAGNOSTIKA	225
10.1	Atypický autismus, Aspergerův syndrom	226
10.2	Dezintegrační porucha v dětství, Rettův syndrom	227
10.3	Dětský autismus, etiologie, výskyt	228
10.3.1	Klinický obraz autismu, symptomatologie.....	229
10.3.2	Komunikační problémy, učení autistického dítěte	231

10.4 Osobnost dítěte s dětským autismem	233
10.4.1 Rodiče dítěte s autismem, vliv sociálního prostředí.....	234
ČÁST XI. ZDRAVOTNÍ POSTIŽENÍ, KOMUNIKAČNÍ PORUCHY.....	237
11 VYMEZENÍ POJMU ZDRAVOTNÍ POSTIŽENÍ, PORADENSKÁ PODPORA	238
11.1 Primární a sekundární postižení	238
11.2 Potřeby dětí se zdravotním postižením a jejich specifika	242
11.3 Poradenská podpora, centra poskytujících služby žákům a studentům se zdravotním postižením.....	243
11.3.1 Centra pro vady řeči	244
11.3.2 Centra pro poruchy zraku	245
11.3.3 Centra pro poruchy sluchu.....	246
11.3.4 Centra pro poruchy jedinců s mentálním postižením.....	247
11.3.5 Centra pro poruchy autistického spektra	247
11.3.6 Centrum poskytující služby žákům hluchoslepým a žákům s více vadami	248
11.4 Vymezení tělesného postižení.....	249
11.4.1 Dělení a příčiny tělesného postižení.....	249
11.4.2 Tělesná postižení a škola	250
11.5 Vymezení smyslového postižení.....	251
11.5.1 Porucha sluchu.....	251
11.5.2 Porucha zraku	253
11.6 Poruchy řeči.....	254
11.6.1 Verbální komunikační poruchy, opožděný vývoj řeči	256
ČÁST XII. MENTÁLNÍ POSTIŽENÍ.....	260
12 PŘÍČINY ŠKOLNÍHO NEPROSPĚCHU A (NE)ÚSPĚCHU.....	261
12.1 Definiční rámec mentálního postižení/mentální retardace.....	262
12.1.1 Etiologie mentální retardace.....	264
12.2 Kvantitativní hodnocení MR, intelligence, hodnota IQ	265
12.2.1 Inteligenční kvocient, hodnoty IQ	266

12.3 Kvalitativní hodnocení mentální retardace.....	270
12.3.1 Poznávací schopnosti, řeč jedinců s mentální retardací	272
12.4 Potřeby dítěte s mentální retardací.....	274
12.4.1 Sebepojetí a spokojenost u jedinců s MR.....	275
12.4.2 Poruchy chování u jedinců s MR.....	275
12.5 Typy mentální retardace v závislosti na etiologii	276
12.5.1 Dětská mozková obrna, Downův syndrom, syndrom lomivého X	276
12.6 Sociální hledisko mentální retardace, poradenská péče	277
12.6.1 Komunikační kompetence a sociální vztahy jedinců s MR	278
12.6.2 Rodina člověka s MR	279
12.6.3 Poradenská péče o osoby s MR	281
12.7 Demence u dětí	281
ČÁST XIII. NĚKTERÉ DUŠEVNÍ A BEHAVIORÁLNÍ PORUCHY.....	284
13 VYMEZENÍ EMOČNÍCH A PSYCHOSOMATICKÝCH PORUCH	285
13.1 Neurotické a emoční poruchy	286
13.1.1 Etiologie a symptomatologie neurotických poruch.....	286
13.2 Úzkost, úzkostnost a strach.....	287
13.2.1 Fobie, nadměrná úzkostná porucha, panická porucha.....	290
13.2.2 Separační úzkost	291
13.3 Psychická deprivace.....	291
13.3.1 Psychická subdeprivace	292
13.3.2 Důsledky psychické deprivace	293
13.3.3 Posttraumatická stresová porucha	294
13.4 Dětská deprese.....	294
13.4.1 Etiologie a symptomatologie dětské deprese	295
13.5 Bipolární porucha u dětí	296
13.6 Obsedantně kompulzivní porucha	297
13.7 Psychosomatické poruchy	297
13.7.1 Tiky, poruchy řeči, poruchy spánku, noční děs.....	298

13.7.2	Enuréza, enkopréza, bolesti břicha, zažívací potíže, psychogenní zvracení	300
13.7.3	Chronická únava, bolesti hlavy, ekzémy	302
13.7.4	Poruchy příjmu potravy	302
	Epilepsie, infekce CNS	304
	Cévní příhody, úrazy hlavy	305
13.7.5	Týrané dítě, syndrom CAN, Münchhausenův syndrom by proxy	306

ČÁST XIV. ZNEUŽÍVÁNÍ A ZÁVISLOST NA PSYCHOAKTIVNÍCH LÁTKÁCH 311

14 SYNDROM ZÁVISLOSTI, TYPY ZÁVISLOSTÍ, RIZIKA V OBDOBÍ DĚTSTVÍ A DOSPÍVÁNÍ..... 312

14.1 Pojmové vymezení, somatická a psychická závislost..... 312

14.2 Psychoaktivní látky, symptomatologie, syndrom závislosti..... 313

14.2.1 Tlumivé látky..... 314

14.2.2 Stimulační látky 315

14.2.3 Halucinogenní látky..... 317

14.2.4 Organická rozpouštědla 318

14.3 Vznik a rozvoj závislosti na alkoholu..... 319

14.3.1 Sociální důsledky nadměrného užívání alkoholu..... 320

14.3.2 Dítě a alkoholik v rodině 321

14.3.3 Sociální důsledky užívání psychoaktivních látek..... 323

14.4 Rizika závislosti v období dětství a dospívání 324

14.4.1 Biologické a sociální faktory vzniku závislosti u dospívajících 326

14.4.2 Symptomy, fáze vývoje závislosti..... 327

14.5 Rizikové a ochranné faktory, prevence 328

ČÁST XV. DĚTI A DOSPÍVAJÍCÍ V DIGITÁLNÍM SVĚTĚ 332

15 VLIV INTERNETU A VIRTUÁLNÍHO PROSTŘEDÍ NA VÝVOJ A CHOVÁNÍ..... 333

Jaroslav Šigut, Maria Vašutová

15.1 Vymezení základních pojmů..... 333

15.2 Rizikové chování dětí a dospívajících ve virtuálním prostředí 335

15.2.1	Základní formy, faktory příčiny a rizikového chování ve virtuálním prostředí.....	335
15.2.2	Dopady a důsledky chování v on-line prostoru.....	336
15.3	Prostředí sociálních sítí.....	338
15.4	Využívání umělé inteligence/AI, přínosy	343
15.4.1	Specifická rizika při používání umělé inteligence	345
15.5	Virtuální realita ve světě dětí a dospívajících	348
<i>POUŽITÁ A DOPORUČENÁ LITERATURA</i>		<i>350</i>
<i>RESUMÉ</i>		<i>362</i>
<i>REJSTŘÍK</i>		<i>365</i>